Påföljdsutredningen

- en översyn av påföljdssystemet

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR

Behovet av en reform

- **Ingen enhetlig ideologisk grund**
- **Komplexitet**
  - Ett stort antal påföljdsalternativ utan tydlig rangordning i stränghetshänseende
- **Bristande proportionalitet och likabehandling**
- **Tröskeleffekter – bl.a. vid ettårsgränsen och till följd av artbrotten**
- **Stor användning av korta fängelsestraff och andra ingripande påföljder på grund av brottslighetens art**
- **Otydlig återfallsreglering**
- **Avsaknad av ett utmätt fängelsestraff för frivårdspåföljderna**

Utgångspunkter för en reform

- Proportionalitet
- Humanitet
- Rättssäkerhet
- Om möjligt brottsavhållande – bra verkställighet
- Individuellt hänsynstagande
- Nödvändigt med kompromisser
- Undvika frihetsberövanden
- Ingen särbehandling pga brottstyp
- Möjligheter till straffmätning
- Klar rangordning
- Möjligheter till upptrappning vid återfall
- Konsekvenser vid misskötsamhet

Villkorligt fängelse enligt direktiven

- Uppdrag att överväga om villkorligt fängelse bör införas
- Ett fängelsestraff av viss längd döms ut, men verkställigheten av straffet villkoras i något avseende
- Ett villkor är som regel att den dömde avstår från att begå brott under en prövotid
- Ett annat villkor kan vara att den dömde fullgör en eller flera tilläggssanktioner

Skäl för villkorligt fängelse

- Uppfyller de (flesta) krav som bör ställas på ett straffsystem
- Tydliggör hur allvarligt rätten ser på brottet och vad den dömde riskerar vid återfall i brott eller annan misskötsamhet
- Ger bättre möjlighet att anpassa innehållet i påföljden till brottets allvar
- Ger bättre förutsättningar att minska särbehandlingen pga. brottslighetens art
- Finns i övriga Norden och i flertalet EU-stater

Ett påföljdssystem med villkorligt fängelse

- **Villkorligt fängelse ersätter villkorlig dom och skyddstillsyn**
- **Innebörden av villkorligt fängelse**
  - Minst två års prövotid
  - Skyldighet att fullgöra en tilläggssanktion (eller flera)
- **Presumtion för att fängelsestraff under ett år ska vara villkorliga**
  - Ingen särbehandling pga. brottets art
- **Längre fängelsestraff ska kunna vara villkorliga om det finns särskilda skäl**
  - Kontraktsvård
  - Ovillkorligt fängelse är uppenbart oskäligt

Tilläggssanktioner till villkorligt fängelse

- **Dagsböter**
  - Används vid kortare villkorliga fängelsestraff (riktlinje max 3 månader)
- **Samhällstjänst**
  - Förstahandsalternativ vid något längre villkorliga fängelsestraff (riktlinje 4 -11 mån)
  - Inget särskilt krav på samtycke, men på lämplighet
- **Övervaknings- och kontrollsanktion**
  - Används när samhällstjänst inte är en lämplig sanktion
  - Verkställs under tre – tolv månader efter straffets längd
  - Innebär olika former av frihetsinskränkningar (övervakning, helghemarrest, vistelseförbud)

Tilläggssanktioner, forts.

- **Hemarrest**
  - Ersätter IÖV som verkställighetsform för kortare fängelsestraff
  - Används vid återfall och verkställs under 2/3-delar av strafftiden
- **Vård- eller påverkanssanktion**
  - Används i stället för alla andra tilläggssanktioner om den tilltalade är i behov av vård eller behandling
  - Förutsätter ett preciserat förslag från frivården
- **Kontraktsvård**
  - Används om fängelsestraffets längd uppgår till ett år eller mer och vid återfall

Tilläggssanktioner – straffets längd (ej återfall)

- 14 dgr – 3 månader

  Böter

  Vård- eller påverkanssanktion

- 4 – 11 månader

  Samhällstjänst

  Övervaknings- och kontrollsanktion

  Vård- eller påverkanssanktion

- 1 – 2 år

  Kontraktsvård

Undantag

- **Om lämplig tilläggssanktion saknas – ovillkorligt fängelse**
- **Ovillkorligt fängelse får då ådömas endast om det inte är uppenbart oskäligt pga de personliga förhållandena**

  Annan tilläggssanktion

  Ingen tilläggssanktion
- **Avräkning av häktningstid**

  Mindre ingripande tilläggssanktion

  Ingen tilläggssanktion

Tilläggssanktioner - innehåll

- **Dagsböter**
  - Antal 50 - 200
- **Samhällstjänst**
  - 40 – 240 timmar
- **Övervaknings- och kontrollsanktion**
  - 3 månader – 1 år
- **Hemarrest**
  - 2/3 av strafftiden, minst 14 dagar och högst 8 månader
- **Vård- eller påverkanssanktion**
  - Enligt Kriminalvårdens yttrande
- **Kontraktsvård**
  - Kriminalvården har kostnadsansvaret under hela strafftiden

Återfall i brott – utgångspunkter enligt direktiven

- Återfall i brott bör leda till en successiv upptrappning av den straffrättsliga reaktionen
- Användningen av fängelse i anstalt bör inte öka i någon mer avgörande omfattning i förhållande till vad som gäller i dag
- Det bör finnas möjlighet att döma en person till villkorligt fängelse flera gånger
- Återfall i brott bör inte alltid leda till att ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff måste verkställas i anstalt

Återfallets betydelse för möjligheten att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt

- **Återfall före prövotidens utgång och andra relevanta återfall ska utgöra skäl mot att besluta att ett fängelsestraff ska vara villkorligt, men…**
- **Skäl för villkorligt fängelse i återfallssituationer:**
  - Mer ingripande tilläggssanktion än vad fängelsestraffets längd motiverar
  - Även hemarrest kan användas
- **Särskilda skäl för villkorligt fängelse i återfallssituationer:**
  - Kontraktsvård
  - Ventil - skälighetsbedömning

Hanteringen av tidigare villkorliga fängelsestraff vid återfall - principer

- Varje utdömd påföljd ska ”stå på egna ben” och om möjligt verkställas fullt ut
- Den tidigare påföljden ska förändras endast om den nya påföljden ”omöjliggör” fortsatt verkställighet
- I första hand ska tilläggssanktionen för den tidigare påföljden ändras
- Först i sista hand ska den tidigare påföljden gå i verkställighet i anstalt

Hanteringen av tidigare utdömda villkorliga fängelsestraff vid återfall

- **Döma särskilt för ny brottslighet**
  - Vid nyupptäckta brott kan den tidigare påföljden avse även den nya brottsligheten
  - Ett villkorligt fängelsestraff kan aldrig undanröjas
- **I första hand ett nytt villkorligt fängelsestraff med en mer ingripande tilläggssanktion**
- **I andra hand ovillkorligt fängelse, men bara för den nya brottsligheten**
- **I sista hand särskilt beslut om att ett tidigare utdömt villkorligt fängelsestraff ska verkställas i anstalt**

Brottets art - problem

- Ingen legaldefinition
- Vem avgör : Lagstiftaren – HD – Alla domstolar?
- Successiv utbredning
- Straffvärde blir artvärde
- Internationell avvikelse

Brottets art – skäl för avskaffande

- Allmänprevention saknar betydelse vid påföljdsbestämningar
- Villkorligt fängelse ger andra förutsättningar än nuvarande frivårdspåföljder
- Leder till riktigare straffvärdebedömningar

Brottets art – alternativ slutsats

- Vid integritetskränkande brott och brott som hotar grundläggande samhällsfunktioner med ett straffmätningsvärde på minst sex månader ska påföljden bestämmas till ovillkorligt fängelse om inte tillräckligt ingripande tilläggsanktioner finns.
- Men – införande av villkorligt fängelse förutsätter att brottets art avskaffas

Billighetsskälen

- Två nya grunder
- Erkännande eller annan medverkan till utredningen om det egna brottet
- Inget kronvittnessystem
- Sanktionskumulation

Flerfaldig brottslighet

- Direktiven: Ska ges större genomslag
- Ett eller flera brott?
- Kraven på proportionalitet och ekvivalens förutsätter asperationsprincipen
- Straffvärdet för flerfaldig brottslighet är inte lika med summan av varje brotts straffvärde (29:1 st 1)
- Inget behov att höja straffmaximum

Böter

- Ett grundbelopp på 4 000 kr
- Däröver 30 - 150 (200) dagsböter efter straffvärdet
- Lägsta dagsboten sänks till 30 kr
- Bättre utredning om inkomsten
- Möjlighet att ansöka om anstånd med betalning och avbetalning

Påföljdsutredningen

Unga lagöverträdare

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR

Förslag för nuvarande påföljder

- I de flesta fall räcker nuvarande ungdomspåföljder
- Det finns behov av nya påföljder
- Bättre samverkan mellan aktörerna
- Kvaliteten på socialtjänstens yttranden förbättras
- Krav på samtycke för ungdomstjänst avskaffas

Nya påföljder

- **Kontaktskyldighet för unga**
  - Samma tillämpningsområde som ungdomstjänst (smv 60 db – 6 månader)
  - När det inte finns förutsättningar för ungdomstjänst eller ungdomsvård
  - Tiden bestäms av domstolen till minst två och högst sex månader

Nya påföljder

- **Ungdomsövervakning**
  - När ungdomstjänst eller ungdomsvård inte är tillräckligt ingripande men det inte finns synnerliga skäl för sluten ungdomsvård
  - Innefattar tydliga inskränkningar i rörelsefriheten
  - Ingen behovs- eller lämplighetsprövning
  - Tiden bestäms av domstolen till mellan sex och tolv månader
  - Statens Institutionsstyrelse är huvudman
  - Möjlighet till elektronisk övervakning

Nya påföljder

- **Varningsstraff**
  - Förstagångsbrottslingar upp till 60 dagsböter
  - Inget verkställighetsinnehåll
  - Påverkar inte påföljdsbestämningen vid återfall

Lagöverträdare i åldersgruppen 18-20 år

- Uppdrag att ställning till om 18 – 20-åringar ska behandlas som vuxna
- Separata påföljdssystem för vuxna och unga
- Påföljdssystemet för unga förbehålls 15 - 17 åringar (undantag i särskilda fall för ungdomsvård)
- Kravet på särskilda skäl för fängelse avskaffas
- Ungdomsreduktionen behålls för brott på fängelsenivå
- Ungdomsreduktionen avskaffas för brott på bötesnivå för åldersgruppen 18 – 20 år

Konsekvenserna av förslagen

- Straff efter brottets allvar
- Lika fall ska behandlas lika
- Repressivare frivård – mer kontroll – tydlig reaktion vid misskötsamhet
- Skärpta reaktioner vid återfall
- Minskad fångpopulation (ca 900 platser)
- I kraft den 1 juli 2015

Tack